

Trenta anys després
que tot un poble
desmembrés i guardés
un retaule gòtic
en protesta perquè
el bisbat els n'havia
"pres" un altre,
es recupera aquesta
obra d'art, restaurada i,
per fi, exposada en
un museu. Una història
increïble que ha tingut
com a escenari
la pallaresa conca
de Dellà.

El 1972 es va robar un magnífic retaule gòtic a la petita localitat d'Abella de la Conca (Pallars Jussà). Va ser un cas força estrany que mai no es va arribar a aclarir del tot. Hi va haver un únic detingut, però no va ser acusat de robatori, sinó de treure la peça il·legalment de l'estat espanyol. L'FBI va recuperar el retaule del Roser quan s'intentava vendre al Govern de l'estat per 1,5 milions de dòlars. Finalment, el retaule va tornar. Però no pas a Abella, sinó al Museu Diocesà d'Urgell, a la Seu d'Urgell, on s'exposa darrere un vidre blindat. Amb aquesta destinació, els veïns d'Abella de la Conca es van indignar. El que havia de ser un final feliç es va considerar un insult al poble i fins es va arribar a dir que aquesta obra d'art no havia sortit mai de Lleida, que tot plegat havia estat una enganyifa per tenir una excusa per traslladar el retaule al museu de la capital del bisbat. D'aquesta manera, el poble, de poc més de 200 habitants, va decidir prendre's la justícia pel seu compte i va desmembrar l'altre retaule gòtic de la població, dedicat a la Pietat. Les peces es van repartir per les diferents cases d'Abella. Es va fer una mena de pacte de silenci: o tornava el retaule del Roser, o no es tornaria a veure el de la Pietat.

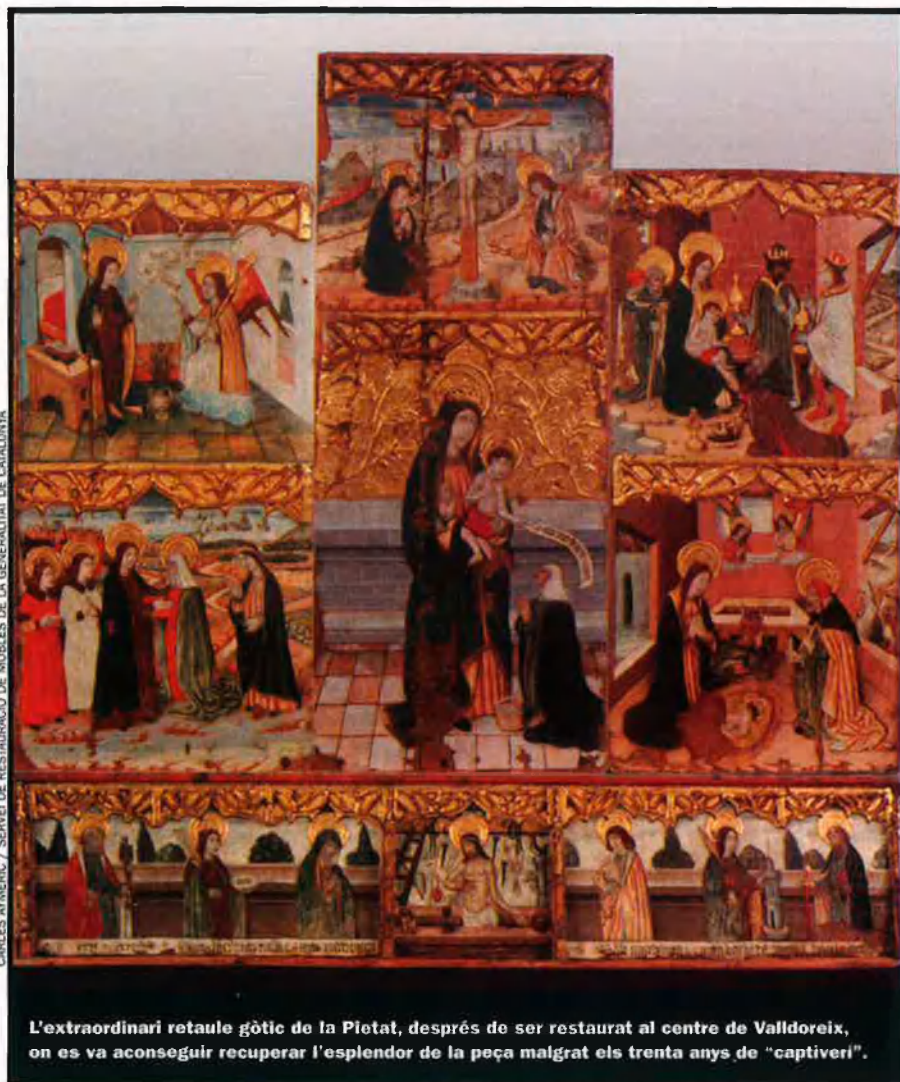
Molts anys després, tres historiadors de l'art, Francesc Fité, Carme Berlabé

i Albert Velasco, van dur a terme un exhaustiu inventari del patrimoni artístic del Montsec. En arribar a Abella, van constatar que el retaule de la Pietat, molt ben documentat, s'havia fos, i que ningú no en volia parlar. A força d'insistir-hi van aconseguir una fotografia que sembla de principi dels anys vuitanta, en què es veu un dels quadres del retaule en un fons que podria ser d'un celler o d'unes golfes. Amb aquesta prova, els tres historiadors es van adreçar als mitjans de comunicació per denunciar la irregularitat. Però les preguntes dels periodistes no van fer canviar de parer els veïns. "No en sé res, i no crec que ningú en sàpiga res" era l'única resposta que es donava.

El fet de fer-se pública la situació, però, va provocar que la Generalitat de Catalunya exigís responsabilitats al bisbat de la Seu. Després de gairebé un any de gestions, es va aconseguir que cada fragment del retaule sortís de l'amagatall per anar al Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat, a Valldoreix (Vallès Occidental). S'hi va treballar durant un any, i ara la peça ha recuperat tot l'esplendor. Però ara de nou es plantejava un nou dilema. Què calia fer amb el retaule? A Abella no es podia quedar, ja que l'església romànica de Sant Esteve no té mesures de seguretat. És ubicada, a més, als afores del poble i caldria instal·lar-hi un regulador mediambiental

per garantir-ne la correcta conservació. La possibilitat de traslladar-lo al Museu Diocesà d'Urgell provocava evidentment molts dilemes, sobretot si es tenia en compte la rocambolesca història ocasionada pel trasllat del retaule del Roser a la Seu, que encara arrossegava la cua després de gairebé trenta anys. Finalment, el 22 de desembre, i coincidint amb el sorteig de la loteria, es va aconseguir que toqués la "grossa" a Isona (Pallars Jussà). El Museu d'Isona i la Conca Dellà, famós arreu pels seus fòssils de dinosaures, acull des d'aleshores la peça. Una solució salomònica i, de moment, provisional. De fet, s'ha signat un conveni segons el qual si en un període de dos anys no han començat les obres de l'església de Sant Esteve, el retaule s'hi instal·larà igualment. Un as a la màniga que es reserva el poble d'Abella per evitar que els polítics s'oblidin de la promesa. Així, el director dels serveis territorials de Cultura de Lleida, Antoni Llevot, es mostra confiat a arribar a tenir l'església en condicions abans que s'acabi el termini. Per la seva banda, Julià Sala, alcalde d'Abella, confia que es pugui fer una col·lecta de l'anomenat 1% cultural, "perquè un ajuntament tan petit no pot afrontar una despesa d'aquestes característiques".

Mentrestant, el retaule es troba en un lloc segur. El director del Museu d'Isona i Conca Dellà, Rodrigo Gaete, es mostra satisfet d'haver aconseguit posar fi al malson: "Tenim molt clar que només estarà aquí un màxim de dos anys, però estem molt contents que hi sigui i que per fi es pugui tornar a admirar." L'alcalde tampoc no oculta l'alegria que li produeix el fet d'haver tancat aquest episodi. "Hi havia moltíssimes reticències al poble", assegura. Però a força de diàleg i mà esquerra s'ha trencat la llei del silenci. Les ferides encara no estan cicatritzades, però comencen a tancar-se. Això sí, des que es fa públic que el retaule està separat i ocultat en cases particulars d'Abella, l'agost del 2001, fins que s'ha decidit la ubicació provisional a Isona, es comptaren per dotzenes els fills d'aquesta petita població pallaresa que es posaren en contacte amb qui açò subs-

L'extraordinari retaule gòtic de la Pietat, després de ser restaurat al centre de Valldoreix, on es va aconseguir recuperar l'esplendor de la peça malgrat els trenta anys de "captiveri".

Dos retaules i un destí

Dos retaules gòtics han marcat la història d'Abella de la Conca. El del Roser, robat el 1972 i origen de tota la polèmica, és una de les obres mestres del gòtic català. A l'Exposició Internacional del 1929 ja es va exposar i el valor de l'assegurança va arribar al milió de pessetes de l'època. El de la Pietat no és tan important, cosa que no significa ni de bon tros que sigui una obra menor. Data del segle XV i s'atribueix a Pere Espallargues. El del Roser, del segle XIV, és obra de Pere Serra.

criu per dir-hi la seva. Des de l'anonimat, els veïns justifiquen la decisió d'amagar la peça. No es tractava d'una espoliació, adverteixen, sinó d'una particular manera d'entendre la defensa pròpia. La nit del 6 al 7 de juny del 1972 la història d'aquest poble va canviar per sempre més. I, des d'aleshores, la relació amb el Bisbat d'Urgell és, com a mínim, complexa. Hi ha una gran desconfiança i s'han arribat a produir situacions de gran tensió, amb pintades contra el bisbe a la carretera d'entrada al poble, per citar-ne només un exemple. Ara s'ha aconseguit passar pàgina. D'aquí a dos anys, el retaule de la Pietat, del segle XV, tornarà a Abella i, per fi, s'escriurà el punt final d'aquesta història.

Anna Sàez